

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД

Рев 7969/2022

01.03.2023. године

Београд

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Звездане Лутовац, председника већа, Драгане Маринковић и Владиславе Милићевић, чланова већа, у парници тужиле АА из ..., чији је пуномоћник Мади Ђура, адвокат из ..., против тужене Републике Србије, коју заступа Државно правобранилаштво - Одељење у Новом Саду, ради накнаде штете, одлучујући о ревизији тужиле изјављеној против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 515/22 од 09.03.2022. године, у седници већа одржаној 01.03.2023. године, донео је

РЕШЕЊЕ

УСВАЈА СЕ ревизија тужиле, **УКИДАЈУ СЕ** пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж 515/22 од 09.03.2022. године и пресуда Вишег суда у Новом Саду П 354/2021 од 18.11.2021. године и предмет враћа првостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Новом Саду П 354/2021 од 18.11.2021. године, ставом првим изреке, одбијен је тужбени захтев којим је тужилца тражила да се обавезе тужена да јој на име накнаде нематеријалне штете за трпљење душевних болова и патњу за нарушен лични и породични живот, трпљење неизвесности, неодговарање државних органа и намерно скривање и заташкавање информација о стварној судбини њене деце и то: ћерке рођене ... године, ћерке рођене ... године, сина рођеног ... године, синова близанаца рођених ... године и сина рођеног ... године, због реакција и ставова надлежних органа који су показали трајну незаинтересованост да се утврди где је и каква је судбина њене деце, исплати износ од 7.500.000,00 динара, са законском затезном каматом почев од дана пресуђења до исплате. Ставом другим изреке, обавезана је тужилца да накнади туженој трошкове поступка у износу од 216.000,00 динара, у року од 15 дана под претњом извршења.

Пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж 515/22 од 09.03.2022. године, ставом првим изреке, одбијена је жалба тужиле и потврђена првостепена пресуда.

Ставом другим изреке, одбијен је захтев тужиље за накнаду трошкова жалбеног поступка.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену, тужиља је благовремено изјавила ревизију због битне повреде оредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права, с тим што је предложила да се о ревизији одлучује на основу члана 404. Закона о парничном поступку.

С обзиром на то да је побијаном другостепеном пресудом правноснажно одлучено у парници ради накнаде штете, дакле у имовинскоправном спору у коме је вредост предмета спора побијеног дела 7.500.000,00 динара, што прелази динарску противвредност од 40.000 евра по средњем курсу НБС на дан подношења тужбе 15.11.2019. године, Врховни касациони суд је, претходно оцењујући дозвољеност ревизије, нашао да је ревизија дозвољена у смислу члана 403. став 3. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/11, 55/14, 87/18 и 18/20, у даљем тексту: ЗПП), па нема законских услова за одлучивање о ревизији као о изузетно дозвољеној у смислу члана 404. став 1. ЗПП.

Испитујући побијану пресуду на основу члана 408. ЗПП, Врховни касациони суд је нашао да је ревизија основана.

Према утврђеном чињеничном стању, тужиља се први пут породила ... године у ... кад је родила здравог сина. У току заједнице живота са ББ је пет пута била трудна и родила је шесторо деце у периоду од ... године до ... године (девојчицу ... године, девојчицу ... године, дечака ... године, два дечака близанца ... године и дечака ... године). Тужиља се сваки пут порађала у Клиници за гинекологију и акушерство Клиничког центра Војводине - Бетанији и сва деца су рођена жива, али превремено у распону од 27. до 31. недеље трудноће (недоношчад) и сва деца су по добијеним информацијама преминула или на дан рођења или убрзо (пар дана) по рођењу. После смрти је вршена обдукција деце и њихова смрт је пријављена надлежној матичној служби града Новог Сада. Изузетак је рођење женског детета ... године, које је преминуло ... године, а за које нема података о извршеној обдукцији јер не постоје ни упут за обдукцију нити обдукциони записник и налаз. Такође, за близанце рођене ... године и за дечака рођеног ... године, за које је извршена обдукција, медицинска документација је неуредна јер су обдукциони записници непотпуни, нема потписа лекара који је вршио обдукцију и нема обдукционих налаза. У погледу пријаве чињеница рођења и смрти деце надлежном матичару, за дете рођено ... године је у изводу из МКР уписано да се дете презива ВВ, које презиме је накнадно прецртано; за дете рођено ... године нема уопште пријаве чињеница рођења и смрти матичару, већ су ове чињенице уписане само у књизи дечјег протокола и регистар кадавера породилишта, за дете рођено ... године и за једног близанца рођеног ... године су погрешно уписани време и датум смрти у изводима из МКУ, док за дете рођено .. године није наведен ЈМБГ у изводу из МКУ.

Тужилца је приликом изласка из болнице после сваког порођаја добијала само отпусницу. Тело ни једног детета после смрти није видела јер су у болници одбијали да јој дозволе да види дете након што су јој саопштили да је преминуло, а у погледу сахрањивања јој је у болници говорено да је то дужност болнице и одбијали су да јој предају дете (односно децу) како би га (их) сахранила. Надаље је утврђено да се тужилца први пут обратила са захтевом за достављање информација о смрти њене деце 2002. године, када је чула вести о „несталим бебама“. Тада се обратила Клиници за гинекологију и акушерство - Бетанији (у којој се порађала) и по њиховом упуту Одељењу судске медицине и Јавном комуналном предузећу „Лисје“ Нови Сад. Достављена јој је делимична медицинска документација у виду три обдукциона записника. Потом је 2003., 2004. и 2008. године подносила надлежном јавном тужилаштву кривичне пријаве против три доктора због крађе беба. Обрађала се полицији и Анкетном одбору, а њен бивши супруг ББ се обратио и Институту за патологију у којем је добио усмену информацију да су преминула деца кремирана према тадашњој пракси. Поводом тужилиног захтева за приступ информацијама од јавног значаја од 28.09.2018. године, Клинички центар Војводине јој је доставио медицинску документацију којом је располагао, а у одговору на захтев је, између осталог, навео да парафински калупи добијени од исечака ткива током обдукције нису нађени у архиви чији је велики део уништен током поплава 1981. и 1987. године. Утврђено је да је родитељима преминулог детета остављана могућност да преузму тело ради сахрањивања, а у случају да они не прихвате ову могућност Клинички центар је до марта 2007. године кремирао тела у за то намењеном објекту у склопу центра, да се у складу са тада важећом законском регулативом о извршеној кремацији није водила посебна евиденција, а да је после марта 2007. године због промене прописа о заштити животне средине збрињавање посмртних остатака пацијената поверено ЈКП „Лисје“. У периоду од ...-..... године, ...-..... године, ...-..... године, ...-..... године и ...-..... године (када су по добијеним информацијама рођена и умрла тужилина деца) на Градском гробљу у Новом Саду и гробљима у Петроварадину није сахрањено ни једно дете са презименом АА или ББ (презимена родитеља), нити непознатог идентитета.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правноснажно одбили тужбени захтев тужилце за накнаду нематеријалне штете због повреде права на породични живот, позивајући се на одредбе члана 35. став 2. Устава, чланова 170.-172. Закона о облигационим односима (ЗОО) и члана 15. Закона о јавним службама, налазећи да тужилца није пружила доказе у чему се састоји пропуст органа тужене и да је тај пропуст у узрочно-последичној вези са нематеријалном штетом чију накнаду тражи. Заузели су становиште да тужилца није доказала постојање одговорности тужене у смислу члана 172. ЗОО и да тужена није пасивно легитимисана јер у погледу евентуално учињених штетних радњи (чињења или нечињења) запослених у болници у којој се тужилца порађала тужена не може бити одговорна јер нема незаконитог или неправилног рада њених органа, већ евентуално Клинике за гинекологију и акушерство - Бетанија, која је посебно правно лице. Нижестепени судови се позивају и на Закон о утврђивању чињеница о статусу новорођене деце за коју се сумња да су нестала из породицишта у Републици Србији („Службени гласник РС“ број 18/20), са образложењем да је

исти ступио на снагу у току трајања овог парничног поступка и да је тим законом предвиђен систем и механизам по којем су домаћи судови овлашћени да истражују и прибављају доказе како би утврдили све релевантне чињенице у вези са случајем када постоји сумња родитеља да је новорођено дете преминуло и по потреби досудили накнаду.

По оцени Врховног касационог суда, основано се у ревизији тужиље истиче да су нижестепени судови погрешно применили материјално право, због чега је чињенично стање остало непотпуно утврђено.

У предметној парници тужила тражи од тужене Републике Србије да јој накнади нематеријалну штету за душевне болове које трпи због повреде права на приватан и породични живот (односно како наводи у тужбеном захтеву због трпљења неизвесности, неодговарања државних органа и намерног скривања и заташкавања информација о стварној судбини њене деце, због реакција и ставова надлежних органа који су показали трајну незаинтересованост да се утврди где је и каква је судбина њене деце).

Чланом 8. Европске конвенције о људским правима и основним слободама, коју је наша земља ратификовала и део је нашег правног поретка, загарантовано је право на поштовање приватног и породичног живота. Обострано уживање родитеља и детета у заједничком животу представља основни елемент права на породични живот. То значи да родитељи имају право да у случају сумње у судбину и статус њихове новорођене деце сазнају истину о томе, а да је обавеза надлежних органа државе да им пружи тачне и поуздане информације о томе. У конкретном случају, код тужиље се појавила сумња у погледу тога каква је судбина и статус све њене деце које је родила живе у периоду од ... до ... године, а за које је добила званичне извештаје да су сви преминули још у породилишту као недоношчад и да су тамо и кремирани. Сумње тужиље да деца нису преминула (како јој је саопштано), већ да су нестала из државног породилишта проистичу из чињеница да тужила није видела тело ниједног детета (јер су у породилишту одбијали да јој дозволе да види децу након саопштавања да су преминула). Такође, иако је утврђено да је родитељима преминулог детета остављана могућност да преузму тело ради сахрањивања, а тек у случају да они не прихвате ову могућност Клинички центар Војводине би кремирао тела у за то намењеном објекту у склопу центра (до марта 2007. године од када због измене прописа кремација посмртних остатака пацијената прелази на ЈКП „Лисје“ Нови Сад), тужили није омогућено да сахрани децу, већ јој је у погледу сахрањивања саопштано да је то дужност болнице и одбијали су да јој предају децу како би их сахранила. Бивши супруг тужиље ББ је накнадно од Института за патологију добио само усмену информацију да су преминула деца кремирана према тадашњој пракси. Од медицинске документације, тужила је приликом изласка из породилишта после сваког порођаја добијала само отпусницу. Иако су јој сва деца по добијеним информацијама преминула убрзо након рођења, тужили нису издаване потврде о смрти деце. Такође, накнадно достављена документација тужили из породилишта која прати порођај, рођење и смрт сваког детета понаособ је непотпуна и неуредна.

Тужилца је добила само три обдукциона записника 2002. године, иако је у пет порођаја родила шесторо деце и сва су (наводно) умрла у породилишту. Према утврђењу првостепеног суда, које је другостепени суд прихватио као правилно, обдукциони записници нису потпуни за сву децу, код неких нису уписани сви потребни подаци, код неких нема обдукционих налаза и нема потписа лекара који су вршили обдукцију, неки су преправљани у погледу датума и времена смрти, а код неких није уписан дан када је обдукција вршена, док за девојчицу рођену ... године нема упута за обдукцију ни обдукционог записника, нити пријаве чињенице рођења и смрти овог детета матичару, већ су те чињенице уписане само у књизи дечјег протокола и регистар кадавера. Такође, подаци о уписима датума рођења односно смрти тужилцине преостале деце, који су извршени на основу података које је болница доставила матичару, су у неким деловима преправљени. Све ове пропусте, који указују да је медицинска документација и документација надлежне матичне службе неуредно вођена и непотпуна, нижестепени судови су оценили као разлоге за подстицање сумње тужилце о судбини и статусу њене деце, али сматрају да је тужилца од стране радника Клиничког центра Војводине (у чијем је саставу Клиника за гинекологију и акушерство) остала ускраћена за потпуне, веродостојне и благовремено дате информације и одговоре о статусу и судбини њене деце, те да зато за такво поступање нема одговорности тужене државе.

Међутим, по оцени ревизијског суда, за сада се не може испитати правилност закључка нижестепених судова да нема одговорности тужене државе због неправилног и незаконитог рада њених органа. Наиме, обавеза надлежних органа тужене је да омогуће тужилци да сазна истину о својој деци рођеној од ... до ... године, односно да утврде све чињенице погодне да се утврди истина о судбини и статусу све деце, због чега се тужилца и обраћала надлежном јавном тужиоцу, полицији и Анкетном одбору након што је добила непотпуну документацију и информације од породилишта у којем се порађала. Органи тужене су се пасивно понашали јер нису разјаснили спорне околности због којих тужилца сумња у истинитост података наведених у медицинској документацији и у јавним исправама које доносе органи тужене. Супротно закључку нижестепених судова, поред несумњивих пропуста клинике у којој се тужилца порађала, постоји и пропуст тужене да предузме све потребе радње из својих законских надлежности ради опсежније провере тачности тужилциних тврдњи, посебно што тужену на активније поступање у случајевима где постоји сумња да ли је беба нестала у породилишту (што су тужилцине сумње за сву рођену децу због непотпуно и нетачно приказних података у јавним исправама) обавезује и одлука Еропског суда за људска права донета у предмету Јовановић против Србије (представка бр. 21794/08), иако се у овом поступку не може применити Закон о утврђивању чињеница о статусу новорођене деце за коју се сумња да су нестала из породилишта у Републици Србији, јер је овај закон ступио на снагу 11.03.2020. године, а примењује се од 12.06.2020. године, док је тужба у овој правној ствари поднета 15.11.2018. године. Дакле, пре ступања на снагу наведеног Закона који се не може ретроактивно применити. Тужилци није обезбеђен делотворан поступак у вези са правом на поштовање породичног живота, које је тужилци трајно повређено ускраћивањем информација везаних за њене порођаје, рођења и смрти деце у периоду од ... до ...

године. Иако је тужилца континуирано исказала интересовање за судбину своје деце, како обраћањем надлежним здравственим установама, тако и надлежним државним органима, чињенично стање је непотпуно утврђено у погледу исхода њених обраћања, због чега се за сада не може испитати да ли су надлежни органи показали заинтересованост за случај будући да није доказано да су тужилци на њен захтев пружили поуздане информације о судбини и статусу њене деце, да су испитали све околности конкретног случаја у границима своје надлежности и тиме отклонити сваку даљу сумњу и неизвесност.

С обзиром на наведено, по оцени Врховног касационог суда, за сада се не може испитати правилност примене материјалног права јер је чињенично стање недовољно расправљено и самим тим непотпуно утврђено у погледу пропуста тужене у вези сачињавања докуменатације матичне службе и у прикупљању информација о статусу и судбине тужилине деце и њене одговорности, без обзира на то што је иницијалну повреду људских права тужилце проузроковала здравствена установа која има статус правног лица и страначку способност. Осим тога, није утврђено да ли је тужена оснивач здравствене установе у којој се тужилца порађала и да ли се средства за финасирање делатности ова здравствене установе обезбеђују из буџета тужене.

Следом наведеног, првостепени суд ће у поновном поступку утврдити чињенично стање у смислу изнетих примедби, да би потом правилном применом материјалног права одлучио о тужбеном захтеву.

Како одлука о трошковима поступка зависи од исхода одлуке о главној ствари, то је и она укинута.

Из наведених разлога, Врховни касациони суд је одлучио као у изреци решења, применом одредбе члана 416. став 2. ЗПП

Председник већа - судија
Звездана Лутовац, с.р.

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић